

Bērns un pedagogs lingvistiski neviendabīgā vidē: latviešu valodas apguves ceļš pirmsskolā

prof. **Sanita Martena**

Seminārs valstspilsētu un novadu izglītības pārvalžu speciālistiem
pirmsskolas izglītības jautājumos

2023. gada 28. martā
Izglītības un zinātnes ministrija

Bilingvālu (daudzvalodīgu) bērnu lingvistiskā uzvedība: galvenās teorētiskās atziņas

- **Pārlēgšanās** no vienas valodas/izloksnes uz citu
(*code-switching, translanguaging*)

- Atspoguļo **valodas praksi, realitāti**
bilingvālā **ģimenē** un **sabiedrībā** kopumā
(daudzvalodība nav izņēmums!)

Reakcijas no skolotāja/audzinātāja:

- Aizrādīšana
- Labošana, kļūdas uzsvēršana

Ideoloģija:

- Homoglosijā (vienvalodībā) balstīta
- Perfekcionisms (kļūdu kultūra Latvijā)

PII: Personāls

- Izglītības iestādē **ikviens ir uzvedības etalons un valodas paraugs**
- **Daudzvalodīgi, divās vai vairāk valodās brīvi runājoši** audzinātāji, auklītes, sētnieks, virtuves darbinieki, medmāsa utt.
- **Personāla attieksme:**
 - pozitīva pret bērna dzimto valodu;
 - pacietīga, iecietīga – arī pret kļūdām vai pret valodu jaukšanu; pūristiska attieksme var kavēt valodas attīstību: *Valodu jaukšana ir bilingvisma dabiska izpausme* (Montanari, E. G., Panagiotopoulou, 2019: 28);
 - prieka ienešana, radīšana, lai veicinātu bērnu vēlmi runāt (prieks jārada pēc iespējas agrīnākā vecumā);
 - zinātkāres, izziņas rosināšana.

PII: Vide

- **Telpa**

Kāds ir vizuālais materiāls (rotājumi, zīmējumi, **tematam atbilstoši atslēgvārdi**)?

- **Emocionāli droša, iekļaujoša vide**

- Drīkst kļūdīties (*apsēstība ar perfekciju*)
- Drīkst lietot vairākas valodas
- Nav kauns par savu dzimto valodu
- Nulles tolerance jebkura veida apvainojumiem, emocionāliem uzbrukumiem (**bērnu savstarpējā tolerance par akcentu, kļūdām, runājot latviešu valodā**)

PII: Metodes (latviešu valoda)

- **Regulārs (kvantitatīvs) un daudzveidīgs (kvalitatīvs) iedevums – *input*.**
 - Sākt valodas apguvi ar klausīšanos: kā valoda skan.
 - Skolotāja runā, lietojot **daudzveidīgu vārdu krājumu**
 - Skolotāja runā, **atkārtojot vārdus, izteicienus**
 - 3-4 gadu vecumā svarīga **sistemātiska slodze** valodas ziņā bērniem ar citu dzimto valodu.

PII: Metodes (latviešu valoda)

- **Atdevuma (*output*) stimulēšana**

- Stāstu stāstīšana sekmē bērnu spēju vieglāk iemācīties lasīt (I.Dabašinskiene)
- Valodas apguves process var ietekmēt attieksmi pret valodu un tās lietotājiem.
- Bērnu valoda (arī divvalodības apstākļos) ir ļoti radoša; valodas attīstības procesā perfekcija valodā ir ilūzija.

PII: Metodes (latviešu valoda)

- Nevis organizēt formālas mācību stundas, bet **virzīt bērnus pašus atklāt valodas likumības:**

Maziem bērniem īsti nevajag skološanu un mācību stundas, bet regulāru, variablu un vienlaicīgi specifisku valodas piedāvājumu. (..) Runāt ar prieku, mainīt komunikācijas stilus. (Tracy, 2008: 6).

- Ienesu reālo pasauli skolā – **autentiskas situācijas** (atbilstošs **telpas vizuālais noformējums**), piem.:
 - Maizes veidi, kūciņu nosaukumi
 - Piena produkti
 - Transports, automašīnu veidi
 - Uzraksti publiskajā telpā.

PII: Komunikācijas stratēģijas

1. **Minimālā piekāpšanās stratēģija** (sagaidīt no bērna atbildi latviešu valodā).
2. **Rosinošā minēšanas stratēģija** (*vai tu gribēji teikt...?*).
3. **Pieaugušo atkārtošanas stratēģija** (atkārto latviešu valodā, bet nav stingras prasības, lai bērni to arī atkārtotu).
4. **Virzīšanās uz priekšu stratēģija** (pieaugušais nereaģē uz/ neietekmē bērna izvēlēto valodu, bet turpina pats runāt latviešu valodā).
5. **Valodas pārslēgšanas (nomainas) stratēģija** (pieaugušie pārslēdzas uz bērna runāto valodu vai regulāri pārslēdzas no vienas valodas uz otru).

Piemēri no 1.-2. klases mācību stundām

1.klase: Matemātika

Оооо, какая копилочка

2. klase: Latviešu valoda

Es gribu braukt uz Greciju

ĢIMENE: komunikācija ar ģimeni

Par ko runāt ar vecākiem?

- Viņi ir paraugs bērniem, vēlams – **daudzvalodības paraugs**; stiprināt šo etalonu.
- Par pašu **attieksmi pret latviešu valodu** (vecāku negatīvā attieksme un vājās valodas zināšanas negatīvi ietekmē bērnu latviešu valodas apguvi).
- Par **lasīšanu priekšā** (dzimtajā valodā un latviešu valodā).
- Par **sarunām lasīšanas laikā un pēc lasīšanas** – **izlasītā kontekstualizēšana** (*home literacy practices*).
- Par **latviešu valodas telpas** paplašināšanu.

Kā runāt ar vecākiem?

- **Neaizskarot identitāti** (dzimto valodu, kultūru).
- Komunikācijas stilā iekļaut **pozitīvismu, prieku par valodas apguves jautājumiem**.
- Par bērnu sasniegumiem komunicēt no skatupunkta: **vispirms – glāze puspilna** (nevis pustukša) un kā to aizpildīt pilnu.